

Norske Reise Anno 1733. Faksimileudgave af håndskrift i Hendes Majestæt Dronningens Håndbibliotek. (Poul Kristensen, 1992). 360 s., 1.780 kr.

Den 15. maj 1733 sneede det i Odense. Faktisk var vejret så slet, at Christian 6. af samme grund besluttede at indskrænke den planlagte inspektion af byens garnison til en hastig overværelse af troppernes forbimarch. Denne oplysning blandt mange andre står at læse i dette pragtværk af en illustreret rejsejournal over kongens store – og i øvrigt eneste – norgesrejse, som fandt sted i sommermånederne 1733.

Rejsen udgik fra Frederiksberg Slot den 12. maj og sluttede – »lykkelig«, som skrevet står – samme sted den 23. september, fire måneder og elleve dage senere. I mellemtiden havde kongen, ledsaget af sin dronning og svigermoder samt et følge på ikke færre end 188 personer, tilbagelagt en strækning på 436 mil eller næsten 3.300 km i vogn, til skibs og – ved enkelte lejligheder – på hesteryg.

Rejseruten førte det kongelige selskab gennem store dele af det vidtstrakte tvillingrige – over Sjælland og Fyn, op gennem Jylland til Fladstrand og derfra med orlogsskibe til Moss, hvorunder selskabet på grund af det hårde vejr led alle søsygens kvaler. Fra området ved Oslofjorden gik turen op gennem Gudbrandsdalen over det imponerende Dovrefjeld til Trondheim, rejsens nordligste punkt. Derfra fortsatte selskabet med skib via Aalesund til Bergen, Stavanger, Kristianssand og videre til Larvik, som var sidste station i Norge. Den ventende orlogseskadre førte derefter kongen og hans følge tilbage til Fladstrand, hvorfra turen atter gik ned gennem Jylland og tværs over Fyn og Sjælland. Om aftenen den 23. september kunne kongen endelig igen beskue

sin elskede residensstad, efter »med megen Farlighed og Møye«, men også til undersåtternes »allerstørste Glæde og Fornøjelse« at have gennemført sin store rejse, som det med nogen patos hedder i rejseberetningens slutning.

En kongerejse til Norge var på ingen måde usædvanlig. Alle danske konger aflagde indtil 1814 besøg i Norge én eller flere gange for på denne vis at markere rigernes samhörighed. Det bemærkelsesværdige ved netop Christian 6.s rejse var dens lange varighed og rejseopbuddets størrelse. Desuden er den usædvanlig velbelyst takket være den omhyggelige rejsejournal, som den norskfødte kancellist i Danske Kancelli, Henrich Willemsen efter befaling førte undervejs. Efter hjemkomsten blev journalen renskrevet med smuk kancellihånd, og der blev desuden tilføjet en række farvelagte illustrationer, som viste rutekort, æresporte og forskellige rejsesituationer, hvorefter det hele blev smukt indbundet. I 1740 befalede kongen, at værket skulle udgives som et varigt minde om rejsen, og 1742 blev opgaven overdraget til det netop stiftede Videnskabernes Selskab. Af flere grunde forblev opgaven imidlertid uløst, og det smukke manuskriptbind førte derefter i mange år en upåagtet tilværelse i Kongens Håndbibliotek.

Først i forbindelse med regentparrets statsbesøg i Norge i 1992 blev det besluttet at gøre noget ved sagen. Med Dronningens håndbibliotekar, dr.phil. Klaus Kjølsten som ankermand og under medvirken af så fornemme kræfter som Poul Kristensens Forlag, F. Hendriksens Eftf. Reproduktionsatelier, Erik Ellegaard Frederiksen og kunstbogbinder Ole Olsen blev resultatet nærværende helt ualmindeligt smukke faksimileudgave med forord af Hendes Majestæt Dronningen og en efterskrift af Klaus Kjølsten, hvori værkets historie skitseres og de historiske perspektiver opridses.

Hvis man i værket venter at finde afslørende beskrivelser af kongeparrets gøren og laden, sådan som man f.eks. kender det fra Christian 4.s forskellige norgesrejser, bliver man skuffet. Værket rummer en højst officiel beskrivelse af kongerejsen, og virkeligheden er stramt redigeret af en tydeligvis yderst loyal underordnet embedsmand. Under læsningen passerer en endeløs række af troppemønstringer, gudstjenester, tafler og audienser revy, og det fremholdes jævnlige, at kongen til stadighed også måtte tage vare på alle de sædvanlige embedsforretninger, som i en jævn strøm krævede enevoldsmonarkens afgørelse. Journalen tegner med andre ord et temmelig stereotypet billede af kongen som rigernes travle øverste embedsmand og repræsentative topfigur uden at tilføje personlige træk. I lighed med vore dages officielle billedreportager var hensigten med rejsejournalen at fastholde et ganske bestemt billede af monarken, i dette tilfælde billedet af en travl og nådig kongeskikkelse omgivet af taknemmelige og beundrende undersåtter i skiftende iscenesættelser. Dette forehavende lykkedes næsten til fuldkommenhed for Willemsen, og det er derfor ikke mærkeligt, at Christian 6. erklærede sig tilfreds med resultatet. Her fremmanes nemlig præcis det billede af kongemagten, som enevælden havde brug for, og det er især til belysning deraf, at værket fra en historisk synsvinkel er interessant. Det siger meget om enevoldsmonarken som institution, kun lidt om Norge og intet om kongen som person. Vil historikeren vide noget om sådanne anliggender, må han vende sig andre steder hen.

Værket bør således nok omgås med en vis kildekritisk forsigtighed. Men man kan helt uden forbehold nyde synet af de 68 store, farvelagte tegninger og plancher, som er reproduceret i enestående smuk udførelse. Det samlede ind-

tryk af dem understreger fuldt ud sandheden af Hendes Majestæt Dronningens fyndige slutbemærkning i forordet: »Lykkelig den som rejser i Norge«. – Om Christian 6.s sindsstemning under norgesrejsen melder dette værk ganske vist intet; men vi har som læsere grund til at glæde os over, at nogle har haft mod og kræfter til endelig at udgive denne rejsejournal i et udstyr, hvis pragt vist betegner et højdepunkt i dansk bogkunsts historie.

I *Aftenposten* skrev en norsk anmelder om værket, at det var en kærligheds-erklæring så rørende, at landet den stammer fra kunne fortjene at komme i union med Norge igen. – Det kom vi som bekendt heller ikke denne gang. Men det bør ikke hindre os i fuldt ud at tilslutte os Dronningens ovenanførte vurdering og samtidig glæde os over, at en norgesrejse kan give anledning til et pragtværk som dette.

Knud J.V. Jespersen

Margit Bendtsen: *Sketches and Measurements. Danish Architects in Greece 1818-1862.* (Kunstakademiets Bibliotek/Aarhus Universitetsforlag, 1993). 383 s., 450 kr.

Aristea Papanicolaou-Christensen: *Christian Hansen. Breve og tegninger fra Grækenland.* (Gyldendal, 1994). 176 s., 388 kr.

Begge bøgernes emne er danske arkitekters ophold og besøg i Grækenland, især Athen, i løbet af det forrige århundrede; men mens Aristea Papanicolaou-Christensen koncentrerer sig om Christian Hansen, går Margit Bendtsens bog fra Jørgen Hansen Koch over brødrene Hansen til Ferdinand Meldahl. Begge bøger er primært publikationer af de pågældende arkitekters tegninger, skitser, akvareller mv. i en flot gengivelse, som kombinerer fornemt forlagsarbejde med